

DE VERRAADSTER VAN VORDEN

RACHEL VAN CHARANTE

Voor haar rol in het verzet zet ze alles op het spel.
Met levensgevaarlijke gevolgen...

✱

Esmée
Kamp Amersfoort, november 1942

De stilte is oorverdovend. De wind ruist niet door de boomtoppen. Zelfs vogels fluiten hier niet. Alsof ze beseffen dat op deze plek alleen de dood leeft.

Een kille herfstwind jaagt rond mijn kaalgeschoren schedel. Roerloos staan we naast elkaar op de binnenplaats. Een rij van ruim honderd kromme ruggen en knokige schouders, gehuld in bruin-witte pakken die om onze lichamen lubberen. We zijn een bont gezelschap van zwarthandelaren, gesnapte onderduikers, communisten, homoseksuelen, Jehova's getuigen, zigeuners en mensen die naar de normen van de bezetter asociaal of verstandelijk beperkt zijn. Allemaal zijn we anders, maar met één gemeene deler: de honger teert onze gezichten uit, waardoor we op elkaar gaan lijken. Doffe ogen, ingevallen wangen, grauwe smoelen. Wie hier net is heeft nog vuur in de ogen, aangewakkerd door de hoop op ontsnapping. Je ziet de nieuwelingen kijken naar het hoge prikkeldraad, naar de wachttorens waarop bewakers met geweren ijsberen. Ze wegen hun kansen af en voeden zich met de gedachte dat ze op een onbewaakt moment zullen ontsnappen. Ze moeten wel. Niemand kan geloven dat zijn of haar weg hier eindigt, achter de poorten van de hel. Maar met elke dag die verstrijkt, en bij elke klap die Kotälla uitdeelt, brokkelt er iets van die hoop af.

Vanuit het kantoorgebouw dat aan de binnenplaats grenst

komt plaatsvervangend Kampcommandant Kotälla tevoorschijn, met in zijn kielzog twee bewakers. Op zijn grijze pet prijkt een toepasselijke doodskop. Satanisch grijnzend wandelt Kotälla langs de rij. Hij begint nummers op te sommen. Zijn ijzeren knuppel geheven voor het geval iemand te langzaam reageert, niet rechtop staat of gewoon een gezicht heeft dat hem niet aanstaat.

‘Nummer nul-drie-vijf-acht!’ brult Kotälla.

Ik stap naar voren.

Zijn donkere kraalogen glijden langs mijn gezicht. ‘*Du! Mitkommen.*’

1

Esmée
zomer 2006

Lieve Walter, lieve Willemijn en lieve Vik,

Als jullie dit lezen ben ik dood. Dat is in zijn geheel niet erg. Ik ben immers achtentachtig jaar op het moment van schrijven, en ik had om meerdere redenen verwacht al veel eerder het loodje te zullen leggen. Enfin. Tijdens mijn uitvaart zal een begrafenisondernemer de aardige dingen over me zeggen die jullie hem hebben ingefluisterd. (Dat ik een recalcitrante, lastige bejaarde was, zullen jullie achterwege hebben gelaten.) Daarna zal het Ave Maria worden ingezet, en tijdens een nazit in de condoleanceruimte zal er koffie met kleffe cake worden geserveerd. Mensen zullen tegen jullie zeggen dat ik een mooie leeftijd heb bereikt, en dat ze me een fijn mens vonden. Jullie zullen weten dat dat een leugen is.

Na afloop, als jullie met elkaar een borrel drinken bij de haard, zullen jullie je waarschijnlijk hardop afvragen wie jullie nu eigenlijk begraven hebben. Dat ik ergens best lief was, maar dat jullie me nooit écht hebben leren kennen. Dat er zoveel kanten aan mij waren dat je me onmogelijk in één hokje kon stoppen. Ook zullen jullie je

*afvragen of de geruchten over mijn donkere verleden op
waarheid berusten.*

*Dat begrijp ik. Daarom heb ik de notaris gevraagd jul-
lie deze brief voor te lezen, en jullie deze kluis te over-
handigen. Naast een bedrag in contanten ligt er een
duimdik dossier in, met daarin een door mij geschreven
manuscript. Daarin geef ik mijn geheimen prijs. De hele
beerput. De oorlogsjaren, ons familieverleden, mijn on-
vergeeflijke fouten. Ik spaar mezelf niet. Het is uiteraard
nooit mijn bedoeling geweest om het uit te geven. Maar
de waarheid toevertrouwen aan papier bleek gemakke-
lijker dan haar hardop uit te spreken.*

*Wees gewaarschuwd: als je het eenmaal weet, kun je het
niet meer 'ont-weten'. Bedenk dus goed of je het dossier
wel wilt openen. Die keuze laat ik aan jullie.*

*Voor nu wil ik zeggen dat ik de dood niet vrees. Ik ben
er zo vaak zo dichtbij geweest dat ze me geen angst meer
aanjaagt. Het ga jullie goed, lieverds.*

*Veel liefs van jullie moeder en grootmoeder,
Esmée*

*ps: De kluiscode staat op een briefje geschreven dat op de
achterkant is geplakt.*

pPs: Ja Walter, ik weet dat dat niet slim is, je hebt gelijk.

*ppPs: Willemijn, wil je goed voor mijn katten zorgen?
Beau gebruikt speciaal voer van de dierenarts. Daar mo-
gen jullie niet op bezuinigen, want dan krijgt hij last van
zijn nieren.*

pppPs: Ik hou zielsveel van jullie.

Esmée
vrijdag 26 juni 1942

Aan de rand van mijn bewustzijn klinkt het geluid van naderend motorgeronk. Het geknerp van grind. Een auto rijdt stapvoets de oprijlaan op. Ik kom half overeind. Maanlicht schijnt langs de kieren van het verduisteringspapier de slaapkamer in en licht de wijzers van de wekker op. Het is half vijf.

Naast me ligt Waldemar luid te snurken. Het gevolg van de twee flessen rode wijn die hij gisteravond soldaat heeft gemaakt. Hij heeft zijn kleren nog aan. Een zware alcoholwalm vult de kamer.

‘Wal, wordt eens wakker.’ Ik schud aan zijn schouder.

Waldemar snurkt onverstoorbaar door.

‘Wal...’

Het motorgeluid zwelt aan.

Ik sla mijn benen over de rand van het bed en peuter een opening in het verduisteringspapier.

Twee felle koplampen beschijnen de oprijlaan. Voor de ophaalbrug komt een zwarte automobiel tot stilstand.

Ik knijp met mijn ogen. Op de flanken zijn witte hakenkruizen aangebracht die zelfs in het schemerdonker niet te missen zijn.

Ik kom in beweging en schiet in mijn duster. De houten vloer kraakt onder mijn blote voeten. Een dichtslaande autodeur, zware voetstappen op de ophaalbrug. Gebonk op de voordeur.

Ik haast me naar beneden.

Opnieuw gebonk op de voordeur.

‘Ja, ja...’ In de vestibule knip ik het licht aan. Dan trek ik de voordeur op een kiertje.

‘Guten Morgen Fräulein.’ Voor me staan twee lange mannen in Duits uniform. Eroverheen dragen ze zwarte leren jassen. ‘Wij

zouden graag een onderhoud hebben met de heer des huizes, Hugo baron von Eckendorff-Lohmann,' vervolgt de rechter in het Duits. In zijn hand draagt hij een stapeltje papieren.

Ik schat de man een jaar of veertig. Hij heeft een verweerd gezicht en zwart haar dat grijs wordt bij de slapen. Zijn dikke, donkere wenkbrauwen lopen in één rechte lijn in elkaar over, wat hem een chagrijnige uitstraling geeft.

Wind raast langs mijn blote onderbenen de vestibule in en bolt mijn duster op. Ik trek de panden wat steviger om me heen. 'Een onderhoud, op dit tijdstip?' reageer ik in het Duits. 'Mijn vader slaapt nog. Wat kan ik voor u doen?'

Hij werpt een stuurse blik op zijn papieren. 'U bent... de dochter des huizes? Esmée barones Van Rodenburg-von Eckendorff-Lohmann, geboren op 26 juni 1918?'

'Dat klopt.'

'*Ach so.* Dan zouden we graag met uw echtgenoot spreken, de heer Van Rodenburg.'

Ik onderdruk een zucht. 'U zult het met mij moeten doen. Waar gaat het over?'

De man rechts glimlacht minzaam. Zijn ogen lachen niet mee. 'Dat willen we graag binnen met u bespreken.'

Ik trek de deur iets verder open, en zonder hun petten af te nemen stappen de heren naar binnen. Ik ga ze voor naar de grote zaal die aan de vestibule grenst, en knip het licht aan.

De man die tot nu toe het woord heeft gevoerd laat zijn blik door de vrijwel lege ruimte dwalen, die enkel nog voor bals en partijen wordt gebruikt. Aan de wanden, boven de lambrisering, hangt een reeks geschilderde familieportretten van voorgaande generaties. Rond de schouw staan drie barokfauteuils, en in de hoek van de ruimte een harnas en een opgezette bruine beer op een sokkel. De hoge vensterramen zijn afgedekt met verduisteringspapier.

Ik sla mijn armen om me heen en schraap mijn keel.

De Duitser die tot nu toe gezwegen heeft, glimlacht. Ik schat

hem halverwege de dertig. Hij is lang, breedgeschouderd, heeft felblauwe ogen en blond haar in een keurige zijskeiding. Een wandelend uithangbord voor Hitlers arische propaganda. Een voorbeeld-Duitsers. Hij steekt me zijn hand toe, die ik met tegenzin aanneem. ‘Dit is Untersturmführer Wolfgang Pingel en mijn naam is Hauptsturmführer Max Winter. Aangenaam, juffrouw. Mag ik plaatsnemen?’

Zwijgend gebaar ik naar de fauteuils naast de schouw.

De voorbeeld-Duitsers laat zich in de stoel zakken, zijn collega volgt zijn voorbeeld. Ze lijken af te wachten tot ik hetzelfde doe.

Ik blijf staan.

‘Het spijt mij u op dit vroege tijdstip te overvallen, maar wij wilden er zeker van zijn u thuis te treffen. *Also*. Untersturmführer Pingel *und ich* zijn van de *Sicherheitsdienst*,’ vervolgt de voorbeeld-Duitsers, die zich heeft voorgesteld als ‘Winter’. ‘De Sicherheitsdienst is de Duitse inlichtingendienst, zoals u wellicht weet, en wij zijn belast met het opsporen van lieden die zich bezighouden met illegale activiteiten. Afijn. Onze afdeling werkt met ingang van volgende week vanuit het politiebureau in het nabijgelegen Zutphen, en daarom hebben wij woonruimte in de omgeving nodig.’

Zijn collega Pingel buigt naar voren, en fronsst zijn doorlopende wenkbrauw. ‘Ons is bevolen Kasteel Vorden als huisvesting te gebruiken,’ meldt hij afgemeten. ‘Hier wordt een afdeling van de Sicherheitsdienst ingekwartierd. Tien man, om precies te zijn. Hauptsturmführer Winter en ik wensen beiden een eigen kamer, de andere heren kunnen een kamer delen. We vorderen zes kamers.’

‘We vorderen zes kamers?’ herhaal ik, nu in het Nederlands. ‘Het lijkt me dat wij daar zelf ook iets over te zeggen hebben.’

‘*Es tut mir leid*, juffrouw. *Befehl ist Befehl*,’ glimlacht voorbeeld-Duitsers Winter, die zich mijn irritatie geenszins lijkt aan te trekken.

‘Er is een hotel in het dorp.’

Winter blijft stug glimlachen. ‘*Stimmt*. Echter, de keuze is op Kasteel Vorden gevallen. Uiteraard zullen de heren zich onberispelijk gedragen. Daar mag u op rekenen.’

De wenkbrauw heft zijn kin. ‘Voor alle duidelijkheid, jufvrouw: dit is geen verzoek. Het is een mededeling. Op grond van het *Verordnungsblatt für die besetzten niederländischen Gebieten*’, hij tikt driftig met zijn wijsvinger op zijn papieren, ‘hebben wij zelfs het recht Kasteel Vorden in zijn geheel te confisqueren. Zolang wij daar geen reden toe zien, kunnen jullie hier blijven. Ik raad u aan dat zo te houden.’ Hij boort zijn donkere ogen waarschuwend in de mijne.

Ik trek een wenkbrauw op. ‘Juist. En hoelang had u gedacht te blijven?’

‘Tot we weer vertrekken,’ sneert Pingel.

Voor ik een cynisch antwoord kan formuleren klinkt er gestommel in de vestibule. Mijn vader stapt de balzaal binnen, gehuld in zijn zijden duster met paisleyprint. Zijn dunne grijze haar zit plat tegen zijn schedel gedrukt. Hij wordt op de voet gevolgd door mijn moeder, die eveneens een duster draagt. Haar grijs-rode haar hangt warrig over haar schouders. ‘Lieve hemel,’ brengt mijn moeder uit, terwijl ze met grote ogen naar de twee geüniformeerde Duitsers staart.

De mannen veren op en richten zich tot mijn vader. Nu worden de petten wel afgenomen.

‘Het spijt ons werkelijk u te moeten storen op dit tijdstip. Ik ben Hauptsturmführer Winter, dit is Untersturmführer Pingel.’ Hij maakt een hoofdknik naar zijn chagrijnige collega en herhaalt waarvoor ze komen.

‘Inkwartiering?’ broemt mijn vader.

Mijn moeders lippen vormen een stille ‘O’.

In het hele land zijn er al verschillende huizen en landgoederen gevorderd door de moffen, en we wisten dat de mogelijkheid

bestond dat ze vroeg of laat ook bij ons zouden aankloppen. Maar hoewel de oorlog al twee jaar duurt, is dit de eerste keer dat we echt met de bezetters in aanraking komen, en een woord met ze wisselen. Tot nu toe hebben we ze alleen van een afstand door het dorp zien marcheren.

De afgelopen twee jaar hebben de Duitsers een heel arsenaal aan verboden en maatregelen afgekondigd. Toch waren die, voor ons als niet-Joodse Nederlanders, tot op heden alleen maar lastig en onhandig. Zo moeten de ramen na zonsondergang worden afgeplakt met verduisteringspapier en moet iedereen van vijftien jaar en ouder zich kunnen legitimeren met een persoonsbewijs. Voedsel en gebruiksgoederen worden steeds schaarser en zijn alleen nog op basis van zogenaamde distributiebonnen verkrijgbaar. Maar het grootst merkbare gevolg van de oorlog diende zich vorig jaar aan, toen we middels een *Bekanntmachung* in de krant gesommeerd werden om personeel van Joodse afkomst te ontslaan. Die ronduit belachelijke maatregel maakte dat we afscheid moesten nemen van twee personeelsleden: het hoofd van de huishouding, Agnes de Vries, en onze butler, Ben Waterman. Tot dan toe had ik nooit stilgestaan bij hun afkomst. Ze zijn immers gewoon Nederlandse staatsburgers. De maatregel niet opvolgen is geen optie: op het ontduiken ervan staat een enkelte strafkamp, zo werd er bedreigd.

‘Ik begrijp dat wij u hiermee overvallen, maar ik verzeker u dat wij keurige gasten zijn, *Herr Von Eckendorff*,’ vervolgt Hauptsturmführer Winter opgewekt. ‘Uiteraard belonen we jullie gastvrijheid met een vergoeding van *Das Reich*. Zeven gulden vijftig per persoon, per week. Deze vergoeding zal de kosten ruimschoots dekken.’

De starre uitdrukking op mijn vaders gezicht vervaagt, en om zijn smalle lippen verschijnt een vage glimlach. ‘Goed dan heren, akkoord,’ zegt hij, alsof we een keuze hebben. ‘We zullen een aantal kamers voor jullie vrijmaken.’

Van buiten klinkt opnieuw motorgeronk. Ik loop naar het hoge vensterraam en maak een gaatje in het verduisteringspapier. Twee glimmende zwarte auto's, met op de flanken een opvallend wit hakenkruis, rijden stapvoets de oprijlaan op.

'Daar zullen we de heren hebben,' meldt Hauptsturmführer Winter volkomen overbodig.

De auto's komen tot stilstand voor de ophaalbrug. Acht groen-grijze uniformen stappen uit, en een voor een trekken de mannen hun valies uit de kofferbak. Met stevige tred benen ze de ophaalbrug op.

Alsof hij thuis is – en min of meer is hij dat ook – loopt Winter naar de vestibule en trekt de voordeur open. '*Wilkommen zu Hause, meine Herren!*'

Het volgende moment wordt de stilte verstoord door tien paar stampende laarzen, gelach en Duitse stemmen. De uniformen vullen met hun aanwezigheid de balzaal tot in de kleinste hoekjes. Geen van de mannen lijkt zich iets aan te trekken van het feit dat het nog geen zes uur in de ochtend is en we alle drie in onze duster staan. Ze geven ons een voor een een hand, sommen hun naam en rang op, die ik beide meteen weer vergeet. Dan nemen ze de ruimte in zich op als een toerist in een museum en slaan elkaar op de schouders. '*Ein echtes Schloss! Die perfekte Unterkunft für uns!*'

Een van de jongere sd'ers buigt zich over het harnas. '*Eine Rüstung, fantastisch!*' Hij pakt de arm van het ding beet en begint er enthousiast aan te sjorren. '*Schau, er winkt!*'

Er stijgt bulderend gelach op.

De humeurige Pingel distantieert zich van zijn collega's en beent naar mijn moeder. '*Fräulein*, voordat we naar onze kamers worden gebracht, wensen we iets te eten. Het is zes uur en de heren hebben nog geen *Frühstück* gehad. Is dat mogelijk?' Het verzoek klinkt als een commando.

'*A-aber natürlich,*' antwoordt mijn moeder, die als een gedres-

seerd hondje in beweging komt. Ze snelt naar het beltableau dat boven de deur hangt, om de butler te alarmeren.

Mijn vader recht zijn schouders en heft zijn kin. ‘Hauptsturmführer Pingel, is het niet?’

‘Untersturmführer Pingel,’ blaft Pingel.

De Duitsers vallen stil.

‘Juist ja. Zolang jullie onder mijn dak te gast zijn, hebben jullie je te voegen naar mijn huisregels. Jullie zijn hier in ons hús, niet in de plaatselijke buurtkroeg. Vanzelfsprekend betekent dit dat jullie van onze spullen afblijven, en dat mijn echtgenote, mijn dochter, mijn schoonzoon, ons personeel en ikzelf met respect door jullie worden behandeld. Ik neem aan dat jullie allemaal enige opvoeding hebben genoten, en ik ben niet van plan dat dunnetjes over te doen. Hou je kornuiten in bedwang, Pingel.’

Pingel knijpt zijn ogen tot spleetjes.

Er valt een gespannen stilte, waarbij geen van beiden wegstijgt.

De non-verbale krachtmeting wordt onderbroken als de deur naar de balzaal opnieuw openzwaait. In de deuropening staat Blok, onze butler. Hij draagt zijn livrei, maar zijn platgedrukte blonde haar verraadt dat hij uit bed is gebeld. Hij wordt op de voet gevolgd door mevrouw Willems, ons huidige hoofd van de huishouding. Een vriendelijke, gedrongen vrouw van halverwege de zeventig, met een indrukwekkende boezem en een grijze knot, die ik al mijn hele leven ken.

Blok zet zijn vinger gekromd tegen zijn lippen en neemt het gezelschap met enige verbazing in zich op.

Mijn vader informeert Blok en Willems kort over onze nieuwe huisgenoten, waarna hij zich weer tot de tien s’ers wendt. ‘Blok, onze butler, zal jullie voorgaan naar de personeelskeuken, waar jullie een ontbijt kunnen gebruiken. Daarna zullen we jullie kamers toewijzen. Mevrouw Willems zal ze straks voor jullie gereedmaken.’

Als de tien s’ers Blok en mevrouw Willems volgen en de deur

van de balzaal weer dichtvalt, keert plotseling de stilte terug.

Mijn moeder richt zich tot mij. ‘Door alle commotie zouden we bijna vergeten wat een feestelijke dag het is. Van harte proficiat, lieve schat. Je verjaardag begint helaas met een hoop bombarie.’ Ze omhelst me en drukt een kus op mijn wang.

Mijn vader doet hetzelfde. ‘Proficiat met je vierentwintigste verjaardag, meisje.’

‘Dank u wel.’

‘Waar is Waldemar eigenlijk?’ Mijn vader fronst zijn wenkbrauwen. ‘Waarom heeft hij jou de deur laten openen op dit tijdstip?’

‘Heeft hij gisteravond weer gedronken?’ informeert mijn moeder bezorgd, haar natuurlijke gemoedstoestand.

Ik maak een wegwerpgebaar. ‘Waldemar is gewoon een vaste slaper,’ verklaar ik.

‘Hmm.’ Even denk ik dat mijn moeder doorvraagt, en misschien hoop ik dat ook. Maar ze laat zich op de fauteuil bij de haard zakken. ‘Ik hou mijn hart vast voor Esmées verjaardagsfeest, vanavond,’ zucht ze. ‘Hopelijk hebben die mannen het fatsoen om uit beeld te blijven. Ik zou het verschrikkelijk vinden als de gasten ze zien. Wat moeten de mensen er wel niet van denken dat we die vreselijke Duitsers in ons huis verwelkomen?’

‘Het is niet dat we de rode loper voor die Pruisen hebben uitgerold, Amélie,’ sneert mijn vader. ‘Iedereen zal begrijpen dat ze hier niet op onze uitnodiging zijn. We hebben een goede naam, en die zal onaangetast blijven.’

Plotseling herinner ik me dat ik voor mijn verjaardagsfeest vanavond een jazzband heb ingehuurd. Het eerste probleem van deze inkwartiering dient zich aan. ‘Verdomme,’ mompel ik.

‘Pardon?’ zegt mijn moeder. ‘Je vocabulaire, schat.’

‘Ik heb voor vanavond de Swing Brothers uitgenodigd. U weet wel, die leuke band die ook optrad op ons huwelijksfeest.’

‘Die jazzband? Lieve help,’ jammert mijn moeder. ‘Dat moet je afzeggen, kind.’

Sinds de Duitse inval is er een verbod op jazzmuziek. Ik ben dol op jazz en had weinig zin om me daar iets van aan te trekken. Het feest zou toch al soberder zijn dan anders, omdat voedsel op de bon is en we de gasten weinig anders kunnen aanbieden dan de drankvoorraad uit onze wijnkelder. En aangezien geen van de vrienden en kennissen die vanavond zijn uitgenodigd Duitse sympathieën hebben, leek het me geen probleem.

‘Dat betekent dus dat er geen muziek is, vanavond.’ Ik laat me naast mijn moeder op de fauteuil zakken, en realiseer me dat dit nog maar het begin is van een leven onder toezicht van de vijand. Ik ben geenszins van plan om meer contact met die moffen te hebben dan strikt noodzakelijk, maar het is onvermijdelijk dat hun aanwezigheid behoorlijk veel invloed op ons dagelijks leven gaat hebben.

‘Hoe haal je het ook in je hoofd om een jazzband uit te nodigen?’ moppert mijn vader, alsof ik in mijn glazen bol had moeten zien dat er uitgerekend vandaag tien Duitsers bij ons zouden intrekken voor onbepaalde tijd. ‘Dat is natuurlijk vragen om problemen! Als mijn erfgename draag jij een bepaalde verantwoordelijkheid. Ik zou het buitengewoon appreciëren als jij daar eens naar zou handelen.’

‘Mag ik u herinneren aan de radio die we moesten inleveren, maar die u gehouden hebt? Om nog maar te zwijgen over uw arsenaal aan jachtwapens,’ merk ik droogjes op.

‘Hugo, Esmée, alsjeblieft,’ smeekt mijn moeder bezorgd. ‘Straks horen ze jullie nog. Nu die Duitsers bij ons inwonen, moeten we er rekening mee houden dat alles wat we doen of zeggen onder een vergrootglas zal komen te liggen. De conversaties aan tafel bijvoorbeeld...’

Ik frons mijn wenkbrauwen. ‘Aan tafel? U meent toch niet dat u met ze wilt eten?’

‘Lieverd, ik weet niet of ze ons een keuze laten.’

‘Ik denk dat die Duitsers net zomin op ons zitten te wachten als wij op hen,’ reageer ik. ‘Laten we ze een paar ongebruikte kamers toewijzen die ze mogen gebruiken, om het contact tot het minimum te beperken. Zij hun ruimte, wij de onze.’

Mijn moeder kijkt hulpzoekend naar mijn vader. ‘Wat denk jij, lieveling?’

Mijn vader wrijft met vlakke hand over zijn smalle gezicht. ‘Ik zal met de heren Pingel en Winter gaan praten. Ze kunnen de leegstaande kamers in de personeelsvleugel betrekken als slaapvertrekken. Overdag zullen de heren aan het werk zijn, en ’s avonds kunnen ze de familiekamer gebruiken, om te eten of om zich te ontspannen. Dat lijkt me een mooie oplossing.’

Ik klak met mijn tong. ‘De kerker, dat lijkt me een geschikte ruimte voor ze. En zich wassen kunnen ze doen in de slotgracht.’

Mijn vader grinnikt.

De koekoeksklok in de hoek geeft aan dat het inmiddels kwart over zes is, en ik veer op.

‘Wat ga je doen, schat?’ informeert mijn moeder.

‘Waldemar wekken.’

‘Zo vroeg al? Hij hoeft toch pas om half negen op de bank te zijn?’

Ik mompel iets bevestigends. Hoewel we onder één dak wonen, lijken mijn ouders er geen notie van te hebben dat het wekken van Waldemar een proces is dat elke ochtend minimaal een uur in beslag neemt. Evenmin zijn ze zich volledig bewust van de hoeveelheden rode wijn die hij ’s avonds naar binnen giet. Soms vraag ik me af waarom ik dat zo laat.

Mijn vader houdt me staande. ‘Ik wil jullie allebei verzoeken om het contact met die Duitsers strikt aan mij over te laten,’ zegt hij, terwijl hij alleen mij waarschuwend aankijkt. ‘Als heer des huizes zal ik de meeste invloed op die mannen kunnen uitoefenen. Enfin, het is helaas onvermijdelijk dat we ons moeten

aanpassen, maar ik zal ervoor zorgen dat we zo min mogelijk hinder van hun aanwezigheid ondervinden. Het zal allemaal wel loslopen.'

'Ik hoop het maar,' zucht mijn moeder.